

գործը: Ինչո՞ւ մենք օրինաւոր և հաշ-
ուութեան կեանք տուող գործոյ մը հաշ-
մար չենք կրնար միանալ, ոչ միլիօնով,
այլ գոնէ հազարով:

Ա՛հ, կարելի է ճշմարիտ և հայրենա-
սէր հայու մը՝ այժմեան հայութեան
ամբողջ կենաց վրայ ակնարկ մը ձգել,
և դառնապէս չարտասուել:

(Շարունակելի:)

Կ Ա Տ Ո Ն Ի

ՅԱՂ. ՈՒՍԲԱՆ ԲԱՐԻՈՔ

ԿԵՆՅԱՂԱՎԱՐԵԼՈՅ

(Շարունակութիւն և վերջ, տես թիւ 10:)

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

Ուսումնասէր՝ որ իցես,
Ով ընթերցողդ՝ գիտել յուզես (1),
Օ այս իբրոյն յուսումն առցես,
Օ կենաց հաճոյսն յաւէտ գոցես:

Դու զքեզ արա արժան ուսման,
Ուսանելոյ մի տար պոյնան,

Քանզի առանց իմաստութեան,
Կեանքն է պատկեր իբր մահուան:

Իսկով մարդիւնս աստի առցես,
Եթէ զխրատս դու պահեցես,

Եւ թէ զերգօղս անարգեցես,

Դու զքեզ յաւէտ քամահեցես:

Յորժամ դու կեաս ի յուզլութե՛,

Ա՛յ հոգասցես զզան չարութեան,

Օ չէ ի մեր կարողութեան,

Իսկ զկեղուս չարխօսութեան:

(1) Սոյն թարգմանութեան մէջ տեղ տեղ դժուա-
րեմաց մասերը թէպէտեւ ուղղեցինք, սակայն կան
տեղեր որ նոյնը թողուցինք լատինական բնագիրը
ձեռքերէն չբոլորուն:

Յորժամ կոչեն զքեզ վերայ,
Օ պարկեշտութիւն դիր քեզ ներկայ,
Կարողութիւնդ որ քան լինայ,
Իարեկամիդ զմեզս պահեա:

Շողմաբանս արհամարհեա,

Եւ զողորկարն դու ատեա:

Օ ի պարզ է կերպ ճշմարտութեան,

Ունայն է կերպն ստութեան:

Ի բայ ձգեա զճուլութիւն,

Ար է կենաց անպատուութիւն:

Օ ի հոգւով կալն ի թուլութեան,

Օ բոլոր մարմինն տայ կորստեան:

Խառնեա ի գործս աշխատանաց,

Երբեմն բերկրանս ուրախութեանց,

Օ ի կարացես ի գործ դառնալ,

Եւ զամենայն կիրքս բառնալ:

Օ այլոց զխօսս և զեղանակ,

Ա՛յ առնուցուս դու ի յառակ:

Օ ի մի ումէք լիցիս ծանակ,

Եւ մանաւանդ ի յօրինակ:

Եւ պատահումս զոր ինչ քեզ տայ,

Ի մէջ գրոյդ նշանակեա:

Ա՛յ դադարիր՝ յաւէտ գրեա,

Օ ի մի ի քէն յառակ դառնայ,

Իարի խորհուրդ քո ծառայի,

Ա՛յ ի տեսանէ՞դ անարգեսցի:

Օ ի չէ խրատն անգոռնելի,

Այր և իցէ՛ երբ շահ ծնանի:

Թե՛ յապրանաց դու մերկացես,

Որպէս յառաջն փարթամ չիցես:

Ա՛յ վասն իրի ինչ հոգասցես,

Եւ զքո ունիս դու շատացես:

Ա՛յ զքո առցես ի կնութիւն,

Արեալ զնորին փարթամութիւն:

Օ ի այս է մեծ յիմարութիւն,

Արց ի վերջն գայ տրտմութիւն:

Իսկովայն իցէ քեզ օրինակ,

Օ ինչ փախչելի՛ զինչ հետեւակ:

Քանզի այլոց կենաց տեսակ,

Պարտ է գոլ քեզ դատարարակ:

Արքան կարես՝ զայնքան բարձցես,

Օ ի մի բեռամբ լքեալ իցես:

Յաշխատանաց յաղթեալ գոցիս,

Կամ յուսահատ երեւեսցիս :

Ո՞ր զանց առեալ անտես առցես ,
Վատ արարմունս յորժամ տեսցես ,
Ո՞ր մասնակից երեւեսցես ,
Եւ զմեզս մարդկան դու ծածկեսցես :

Դու զօգնութիւն յանօրինաց ,
Հայցեա սիրով 'ի դատողաց .
Քանզի հայցեն պարոք յօրինաց ,
Օ՞ր դատեսցեն ըստ իրաւանց :
Համբերութեամբ զոր կարացար ,

Սիրով տանիլ մի մոռանար .
Երբ պարտական դու զքեզ ծանեար .
Օ՞քեզ դատել մի յամենար :

Յաճախ են գիրք ընթեռնելի ,
Ըլ լիցին այնք զգուշով .
Օ՞ր տողահիւսք դարմանալի ,
Ոչ միշտ ճառեն զհաւատալի .
Ի մէջ բաղմաց կոչնականաց ,

Լիջիր 'ի թիւն հեղամտաց .
Եւ մի 'ի մէջ շատախօսաց ,
Չիցես նման դու յիմարաց :
Բարկացելոյ 'ի կնոջ ,
Սի զարհուրիր 'ի սգացողէ .
Դարանամուտ դաւաճան է
Կինն ողբալով՝ որ սուգ առնէ :
Բտացելովդ դու վարեսցես ,
Եւ մի յունայն 'ի կիր արկցես .
Օ՞ր երբ զապրանս դու վատնեսցես ,
Ի պակասիլ զայլոց խելոցես :

Դիցես յաւէտ դու 'ի մըտի ,
Օ՞ր չէ մահն զարհուրելի .
Թէպէտ 'ի մէջ բարեաց չթուի ,
Ըլ է վախճան բոլոր չարի ,
Կնոջն համեստ գնացողի ,

Սարթ է լըռել թէ շատ խօսի .
Օ՞ր չէ այրն այն սրտիւ բարի ,
Որ համբերել յանձին չունի :
Որդի զհայր իւր պատուեսցէ ,
Սի բարկութեամբ դէմ վաղեսցէ .
Եւ մի զմայրն վշտացուցէ ,
Ըյսպէս և հայրն զնա սիրեսցէ :

ՄԱՍՆ ԶՈՐՐՈՐԴ

Ով որ կամի հանգարտութեամբ ,
Կեալ 'ի մարմնի ուրախութեամբ ,
Եւ ոչ վարիլ մոլորութեամբ ,
Շեմել յընթացս ուղիղ վարմամբ :

Պատուէրք իմ այս միշտ պահեսցին ,
Ի մէջ սրտից բեւեռեսցին .
Քանզի սոքօք կարօղ լիցին ,
Յենուլ յուսմունս միշտ վարժեսցին :
Փարթամութիւն է խոտելի ,

Թէ գոլ կամիս երանելի .
Լգահուլութեամբ ո՞ր է լի ,
Նա մուրացիկ յետոյ լինի :

Որ ինչ 'ի կեանս պիտոյ իցէ ,
Քեզ ոչ երբէք պակասեսցէ .
Թէ շատանալ անձրդ գիտացէ ,
Օ՞ր ժամանակն պահանջեսցէ :

Խոհեմութեամբ երբ ոչ գնացեր ,
Եւ գիտութիւն քեզ ոչ բարձեր .
Օ՞ր բնաւ երբէք մի բամբասեր ,
Բախտն դու կոյր մի անուաներ :

Գրկեա զդէնար բարի սիրով ,
Բայց սիրեսցես միշտ ճշդելով .
Օ՞ր որ սիրեաց բոլոր սրտիւ ,
Բարեպաշտից չգտաւ 'ի թիւ :

Յորժամ է քեզ փարթամութիւն ,
Սարմիոյդ տարցես հոգաճութիւն .
Օ՞րնչ հիւանդին հարստութիւն ,
Եթէ չիցէ առողջութիւն :

Թէ 'ի խրատ վարժապետին ,
Ըռնկալար քեզ նախատին .
Լեր հլու որպէս քում ճնօղին ,
Ի բարութիւն պատրաստողին :

Սիրեա որ ինչ 'ի լիութիւն ,
Տանի զքեզ 'ի յօգտութիւն .
Չգեա 'ի բաց զունայնութիւն ,
Եւ ընդ նըմին զանօգտութիւն :

Երբ ինչ այլոց կարես բաշխել ,
Սի ժխտեր՝ այլ 'ի նոյն յաւել .
Քանզի զիր ինչ այլոց շնորհել ,
Լ՝ զայն յաւէտ անձին շահել :
Որ ինչ է քեզ կսկծալի ,

Փութով է նա որոնելի .
 Որ միանգամ անկողի լինի ,
 Բազմիցս անձամբ նա վնասի :
 Թե զքեզ տանջէ չար ցանկութի ,
 Եւ տոչորէ պիղծ հեշտութիւն .
 Ի բաց ձգեա զուայտութիւն ,
 Օ՛ի սմա ընկեր է պղծութիւն :
 Քանզի բազմիցս բուն կենդանի ,
 Պարտի գոլ քեզ զարհուրելի .
 Եւ մանաւանդ մարդ կենդանի ,
 Լիցի քեզ միշտ երկնէլի :
 Եթէ մարմնոյդ է զօրութիւն ,
 Եւ վայելուչ հաստատութիւն ,
 Խնդրեա յաւէտ զիմաստութիւն ,
 Գտցես այնու զօրութիւն :
 Հայցեա զօգուտ բոլորագոյն ,
 Ի սիրելեացդ ըստ մարդկայնոյն .
 Ոչ որ բժիշկ է բարեգոյն ,
 Քան զսիրական ճշմարտագոյն .
 Գու մեղապարտ յորժամ իցես ,
 Օ՛ղբայրդ անպարտ մի մատնեսցես .
 Գուցէ աստուածամարտ իցես ,
 Սինչ յայլոց մահն փրկանս դիցես :
 Օ՛րնկերակից երբ խնդրեսցես ,
 Կամ սրտակից որոնեսցես .
 Ի բաղդ մարդոյն մի հայեսցես ,
 Եւ զկերպ կենաց միշտ քննեսցես :
 Օ՛քո ասլրանս ՚ի կիր արկցես ,
 Օ՛սպահ անուն ՚ի բաց թողցես .
 Օ՛րնչ օգուտ թէ փարթամ իցես ,
 Եթէ սրտիւ աղքատ կեցցես :
 Ի կեանս յայսմիկ ցորչափ իցես ,
 Քուժ համբաւոյդ բարի գտցես .
 Ի քոյդ մոտց միշտ արգելցես ,
 Օ՛ւննայն բերկրանս հեռացուցես :
 Եթէ է քեզ իմաստութիւն ,
 Սի քամահեր զծերութիւն .
 Քանզի մարդոյ խոր ծերութիւն ,
 Համարեալ է տղայութիւն :
 Օ՛արհեստ ունել հոգալ պարտ է ,
 Օ՛ի երբ բաղդն ՚ի քէն ելցէ .
 Ըրհեստըն քեզ միշտ մընասցէ ,
 Եւ ոչ երբէք զքեզ թողցէ :

Եթէ ուսար զարհեստ բարի ,
 Սի դադարիր սրբել զհոգի .
 Քանզի միտքն ջանիւք սրբի ,
 Եւ կիրառմամբ ձեռքն օգտի :
 Սի տրտմութեամբ քեզ հոգ լիցի ,
 Որ գտնոցն է յապագայի .
 Նա մեռանիլ ոչ զարհուրի ,
 Յորմէ այս կեանք արհամարհի :
 Եւ զուսումն հմտագունից ,
 Տուր զսոսա դու անհմտից .
 Պարտ է աճիլ բուն արհեստից ,
 Եւ գիտութիւն գիտնագունից :
 Գու ըստ կարեացդ որչափ կարես ,
 Ողջ և առողջ զքեզ պահեսցես .
 Սի հեշտութեան առիթ տայցես ,
 Հիւանդութեանց սլատձառ դիցես :
 Երբ յայանապէս զայն գովես ,
 Եւ զբարսն գովարանես .
 Տես զի երբէք մի բացասես ,
 Օ՛ր մի անգամ ստորասես :
 Հանդարտութեամբ ՚ի յաջողիլդ ,
 Սի մոռանար զանյաջողիլդ .
 Եւ վերստին յանյաջողիլդ ,
 Յուսա երբէք եւ զյաջողիլդ :
 Չէ ինչ ամօթ քեզ վարկանել ,
 Օ՛անգիտելիսն քեզ ուսանել .
 Օ՛ի գիտել միշտ է գովելի ,
 Եւ գիտանալն այսպանելի :
 Փախիլ յարանց որք ոչ խօսին ,
 Եւ որք զերեսս տրտում ունին .
 Ուր մեղմարար գետքն հոսին ,
 Եւ խոր անդունդք գոլ համարին :
 Երբ դու յաջող ՚ի մէջ իրաց ,
 Չը շատանաս քոց յապրանաց .
 Եւ զօրինակ բաղդատանաց ,
 Տես զգործս այլոց անյաջողած :
 Փորձեա զքո կարողութիւն ,
 Գնա թեւօք զեզերբ ծովուն .
 Եւ յսպէս վարիլն է լաւագոյն ,
 Քան կտաւ բանալ ՚ի խորս ծովուն :
 Հեզ և արդար լեր ընկերաց ,
 Օ՛բարիս առնել յաւէտ խորհեաց .
 Եւստուած է միշտ ընդդէմ չարեաց ,

Եւ վրէժխնդիր անօրինաց :
 Օտարանա և զինչս թէ կորուսեր,
 Վասն այսորիկ սուգ մի առներ .
 Այցես զսուգ յորժամ գտեր ,
 Ուրախացիր երբ կորուսեր .
 Սի դքեզ վարկեր երկարակեաց ,
 Ունեւ զաւուրս բազում կենաց .
 Օի մահ երթայ զհետ շաւղաց ,
 Որպէս մարմինքն ըստուերաց :
 Խնկովքդ լճքեզ քաղցրացի ,
 Թողցես զորթն զի աճեացի .
 Եւ մի խաբիր՝ ոչ կակղացի ,
 Յորժամ արիւն հեղեալ լիցի :
 Տուր զտեղի չար առնողին ,
 Բոտ պատահման քեզ յաղթողին .
 Բանդի նքառ ողբ մնասին ,
 Բաղմիցս անգամ օգտեալ լինին :
 Թէ եղեր նման մեղուցեւոյ ,
 Օքեզ կարի ես խրատեւոյ .
 Օի ՚ի բուժիլն վիրաց քոյ ,
 Ցաւն է յաւէտ լաւ դեղ յաւոյ :
 Սի գներ զամօթ բարեկամաց ,
 Օկնի բաղմաց ժամանակաց ,
 Թէ զառաջին վարքն է փոխած ,
 Այլ միշտ նոցին շարհքն է մնացած :
 ջանա լինիլ դու կարեւոր ,
 Ունիլ զանուն օրինաւոր .
 Լեր ըստ կարեացդ երաշխաւոր ,
 Բայց թէ իցես պատշաճաւոր :
 Տարակուսեալ յամէն ժամու ,
 Սի լինիցիս յամէն պահու .
 Օի տարակոյս երկշոտ մարդկան ,
 Ի մերձակայ ըստուեր մահուան :
 Թէ քեզ ծառայք են ՚ի վարձու ,
 Եւ աղախնայք ՚ի սպասու .
 Օմարդիկ լինիլն մի մոռանար ,
 Որք հնազանդին ծառայաբար :
 Երբ ժամ գիտող ՚ի ձեռս արկեր ,
 Սի ծուրւթեամբ անցուցաներ .
 Օի թէ զայնու զանց արարեր ,
 Պարտաւորիս զայն որոնել :
 Բնդ մահն այլոց չէ խնդալի ,
 Յանկարծակի թէ հասանի .

Օի վերջն է միշտ երանելի ,
 Որում չէ կեանք նախատելի :
 Եթէ ունիս զկին բարի ,
 Օի նչս բարիս , զանուն բարի .
 Սի հետեւիր բարեկամի ,
 Որ է բաղմիցս քեզ թշնամի :
 Բնդ գրեւն իմ մի զարմանար ,
 Օտանուորս յայտնաբարբառ .
 Օյս համառօտ բան խրատու ,
 Բնդ սղջունիս ընկալ և դու :

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԱՐԴԻՒՆԵՐ

« Ամենն մեկն և անուղղելի
 չարն այն է՝ որ իւր ըրած չարերը
 հրապարակ էլլային վերջն ալ կը
 յամուրի »

Ենու բանալի ճշմարտութիւն մ' է
 թէ « մարդս կատարելագործելի է » սա-
 կայն մարդը անդդայ իր մի չէ , որուն
 թերութիւնները ճարտար արուես-
 տաւորը նկատած ատեն ուղղէ . այլ
 մարդը մտաց և կամաց տէր ըլլալով
 իւր թերութիւններն ուղղելու գոր-
 ծիրը գլխաւորապէս ինքն է , (խօսքեր-
 նիս մանուկներու համար չէ .) վասն
 զի պակասաւոր մարդը նախ իւր կող-
 մէն իւր պակասութեանց վրայ գի-
 տութիւն ունենալ պէտք է կամ ան-
 ձամբ եւ կամ միջնորդաւ , երբ այս
 գիտութիւնը կ'ունենայ , հետեւաբար
 ուղղուելու կամք և ջանք ալ կ'ուղի-
 երա այս երեք միջոցը կը գտնուի մե-
 կուն քով , այնուհետեւ իւր թերու-
 թիւններն ուղղող ճարտար արուես-
 տաւորներ չեն պակսիր . բայց երբ
 մէկը իւր մարդկութեան անվայել
 պակասութիւնները չուզեր ճանչնալ ,
 այնպիսեւն համար ոչ վարպետ կայ և
 ոչ իմաստուն : Այս խորհրդածութիւն
 ընդ հանուր մարդկութեան մէջէն կըր-